

АНДРІЙЧЕНКО Ю. В., ШВЕЦЬ Г. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЗВУКОНАСЛІДУВАНЬ В ІСПАНОМОВНИХ ТЕКСТАХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Статтю присвячено звуконаслідуванням, які є невід'ємною частиною лексики. Звуконаслідування – це умовне відтворення звуків природи і звучань, супроводжуваних деякими процесами.

Ключові слова: звуконаслідування, агломерат, мотивація, вмотивованість, художній текст.

Статья посвящена звукоподражаниям, которые являются неотъемлемой частью лексики. Звукоподражание – это условное воспроизведение звуков природы и звучаний, сопровождающих некоторые процессы.

Ключевые слова: звукоподражание, агломерат, мотивация, мотивированность, художественный текст.

The article deals with imitation of sounds which is an integral part of the vocabulary. Onomatopoeia – is a conditional reproduction of the sounds of nature and phonation which accompany some processes.

Key words: onomatopoeia, agglomerate, motivation, literary text.

Метою дослідження є визначення природи звуконаслідувань, їхнє значення і роль як в художньому тексті так і в лексиці загалом.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена її зв'язком з одним із найважливіших завдань сучасної лінгвістики: дослідженням актуалізації мовних одиниць в мові, а також особливістю звуконаслідування як одного із способів збагачення лексики.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні основних функцій агломератів звуконаслідувальних одиниць в іспаномовному літературному тексті.

Предметом дослідження є речення, конструкції, тексти художніх творів іспанських авторів, в яких вживаються ономотопи.

Об'єктом дослідження є звуконаслідувальні лексичні одиниці в текстах художніх творів іспанських авторів.

Ономотопи являють собою особливе зацікавлення для лінгвістів в цілому. Ці лексичні одиниці є важливими для передачі емоцій, вражень. Звуконаслідування є важливими компонентами збагачення лексики. На відміну від більшості мовних одиниць,

звуконаслідування це іконічні знаки (тобто знаки, які безпосередньо відтворюють істотні ознаки об'єкта). Сферою вживання звуконаслідувальних лексичних одиниць вважаються тексти художніх творів. Оволодіння звуконаслідуванням є практично потрібним для осягнення і розуміння філософії мови. Особливість звуконаслідувань полягає в тому, що вони мають пряму подібність до звуків зовнішнього світу.

Відмінна риса звуконаслідувань полягає в тому, що вони часто мають фонетичні варіанти: наприклад, гавкіт собаки передається за допомогою звукових послідовностей.

З іншого боку, звуконаслідування є одиницями мови і використовують звуковий склад мови, тому вони не можуть бути повністю ідентичними природним звукам. Кожна мова по-своєму освоює звучання зовнішнього світу, і звуконаслідування різних мов не збігаються один з одним, хоча нерідко мають подібність [1:21].

У сучасних мовах вживається немало лексичних одиниць, які називаються звуконаслідувальними, які за сукупністю ознак повинні об'єднуватися в окрему лексико-граматичну категорію, так як не підлягають ні одній з частин мови, що традиційно виділяються. Звуконаслідувальна лексика як в іспанській, так і в українській мовах являє собою величезну дослідницьку зацікавленість для сучасної лінгвістичної науки. Широкого поширення набула думка про те, що звуконаслідування не володіють лексичним значенням. Так, дослідник О. М. Тихонов стверджує, що звуконаслідування хоч і не мають номінативної функції, все ж таки володіють лексичним значенням і є повноцінними словами. Як носії мовної інформації вони використовуються як засоби спілкування. У системі частин мови звуконаслідування виступають як особливі самостійні розряди слів [2:72–76].

На нашу думку, при дослідженні звуконаслідування є необхідним розглянути питання мотивації та умотивованості. У сучасній лінгвістиці розмежовують поняття: мотивація і умотивованість. Мотивація – це відображення однієї з ознак реалій при номінації. Вона є обов'язковим ступенем дономінативного процесу. Умотивованість є продуктом цього процесу. Слова з ониматопеїчною мотивацією своєї звукової сторони пов'язані з

певним змістом. Подібних слів, як демонструють численні дослідження, в кожній мові багато. Наприклад, в російській мові тільки кореневих звуконаслідувальних слів налічується близько трьох тисяч [2:76]. Звуки тварин, як і природні звуки, є не артикуляційними і являють собою фонетичні нерозчленовані комплекси. При створенні звуконаслідувального слова ці комплекси перетворюються на звукоподільні відповідно до фонетичних особливостей конкретної мови.

Звуконаслідувальні слова часто відносять до вигуків. Так, у тлумачних словниках звуконаслідування строго не обмежуються від вигуків, або поєднуються з ними в одній знайденій статті. Незважаючи на те, що і вигук, і звуконаслідувальні слова морфологічно аморфні, синтаксично вони є досить самостійними і знаходяться на периферії лексико-семантичної системи. Існують помітні функціональні розбіжності: (вигук і звуконаслідування використовуються з абсолютно різними синтаксичними цілями), зумовлені семантичними і семіотичними відзнаками (вигук і звуконаслідування не тільки пов'язані з різними семантичними сферами, але і являють собою знаки різних типів).

Звуконаслідувальні та вигуківі форми виникають на основі максимального використання її можливостей. Ономатопеїчні лексичні одиниці, що є фонетичними реліктами і належать до маргінальних пластів лексики, часто перебувають поза межами літературної норми і не фіксуються найдавнішими пам'ятками писемного характеру, відтак вдячним матеріалом для їх діахронічного вивчення є саме уснопоетичні джерела. Формування мови як процес перетворення закритої системи вроджених сигналів на відкриту систему набутих відбувалося, на думку багатьох дослідників, шляхом звукового наслідування. Фонетична імітація першого рівня – це, за словами Л. А. Булаховського, несвідоме наслідування враження через мимовільні звучання [3:179].

Кількість ономотопів в конкретній мові є відкритою. Як правило, є група загальноприйнятих і вживаних звуконаслідувань, які можуть навіть входити в словники. Однак, крім них, в мові зустрічаються й інші звуконаслідувальні слова, створені у міру

необхідності, коли людина стикається з новими, незвичними для нього звуками зовнішнього світу [4:71].

Одним з термінів, що описують звуконаслідувальну підсистему мови, є *агломерат звуконаслідувальних одиниць*. Агломерат – це скупчення звуконаслідувальних одиниць, тобто наявність декількох звуконаслідувальних одиниць у відносно невеликому фрагменті тексту об'єднаному загальною думкою. У своїй роботі Л. А. Горохова виділяє основні характеристики агломератів звуконаслідувальних одиниць, які зустрічаються у фрагментах текстів, об'єднаних загальною думкою:

- виконують загальну функцію в тексті;
- мають схожий ступінь реалізації звуконаслідувального значення онома топів у складі агломератів.

У ході нашого дослідження ми прийшли до висновку, що агломерати онома топів найбільшою мірою притаманні художній літературі.

Л. А. Горохова класифікує агломерати звуконаслідувальних лексичних одиниць на дві групи:

- гомогенні агломерати – скупчення однокорінних онома топів;
- гетерогенні агломерати – скупчення онома топів, не об'єднаних загальним коренем.

Агломерати онома топів несуть в тексті самостійне функціональне навантаження. При цьому існують деякі відмінності у функціонуванні гомогенних і гетерогенних агломератів. Гетерогенні можуть слугувати:

- для створення у читача яскравого психоакустичного образу;
- для віддзеркалення градації звучання (зміна висоти, тембру або гучність звучання) [5:96].

Гомогенні агломерати онома топів, у свою чергу можуть слугувати:

- для привертання уваги адресата до визначених індивідуальних особливостей героїв;
- для зображення розумових операцій.

Зважаючи на те, що звуконаслідувальні одиниці (онома топи) з великою частотністю зустрічаються в художній літературі, слід відзначити, що і переклад онома топів представляє специфічну

складність для перекладача. Як один з могутніх експресивних засобів мови звуконаслідувальна лексика широко використовується в художніх текстах. Тому кожен перекладач художньої літератури неминуче стикається з проблемою перекладу ономатоїв.

Протягом еволюції людини звукова мова все більше і більше вдосконалюється, а мова жестів починає відігравати все більш і більш допоміжну роль. Жести менш зручні, ніж звуки: їх не видно вночі, і в сутінках. Звукові сигнали могли вдосконалюватися як за рахунок диференціації звуку, так і за рахунок складних звукових сигналів. Тому слово стало превалювати над жестом.

Наше дослідження ґрунтується на аутентичних творах таких іспанських авторів, як: Benito Pérez Galdós “*Doña Perfecta*”, Rosa Montero “*La loca de la casa*”, Javier Cercas “*Soledad de Salamina*”, Horacio Quiroga “*Cuentos de amor, de locura y de muerte*”, Javier Cercas “*La velocidad de la luz*”.

Більшість дослідників розділяють звуконаслідування на три групи:

1. Звуки природи і навколишнього середовища;
2. Звуки тварин;
3. Звуки, створювані людиною та її діями.

Але на нашу думку звуконаслідування природи та тварин можна віднести до однієї групи. Їх можна поєднати тим, що всі ці звуки в будь-якій країні, на будь-якому континенті звучать однаково, але люди в різних країнах вимовляють їх по-різному.

У першу чергу розглянемо звуки природи та навколишнього середовища. Наведемо кілька прикладів зі словами, які мають очевидний натяк на звуконаслідування:

El lejano canto religioso se confunde con el silbar del viento [10:35].

Тут прикладом звуконаслідування виступає *el silbar del viento*, що в перекладі означає *свист вітру*.

Таку лексичну одиницю, як *rumor*, в деяких випадках, також можна вважати звуконаслідувальним словом. Наприклад:

Había un rumor peculiar en el ambiente, ni ruido ni silencio: una especie de murmullo suave y contenido, algo solemne, como el de la gente cuando llena una iglesia [10:22].

Перейдемо до наступного виду звуконаслідувань. Звуки тварин в іспанській мові є актуальними, так як і в інших мовах світу. Кожна мова по-своєму освоює звучання зовнішнього світу, звуконаслідування різних мов не співпадають один з одним, хоча нерідко володіють схожістю. Спочатку звуконаслідування з'явилися у фольклорних текстах, потім вони перейшли в авторські тексти. Частіше за все звуконаслідування використовують в дитячих віршах, передаючи цим звуки тварин, звук видавані природою або людиною. Розглянемо кілька прикладів зі звуками тварин:

En Villahorrenda estamos – repuso el conductor, cuya voz se confundía con el cacarear de las gallinas que en aquel momento eran subidas al furgón [7:103]. Звуконаслідування очевидне. *Cacarear de las gallinas* в українській мові передається як кукурікання курей. І ще один уривок з твору іспанського письменника: ... *sólo el piar de los pájaros quebraba aquel silencio de pueblo [9:38].* Автор підібрав звуконаслідування *piar de los pájaros*, що в перекладі на українську означає *цвірінькання пташок*.

Щодо останнього нашого пункту класифікації, ми можемо вважати, що звуки створені людиною та її діями є найпоширенішими. Розглянемо такі приклади:

Abriánse con singular chasquido las celosías, y caras diversas, casi todas de hembra, asomaban arriba y abajo [7:86]; ... los gritos, las salpicaduras, el chasquido de los huesos al quebrarse, la mirada de los verdugos y las víctimas [11:76]; Pero encontraba sólo un vacío absoluto, sin tan siquiera el cuestionable consuelo de escuchar un chasquido al cortarse la línea [10:54]; ... una risa breve y seca, siniestra, y el chasquido del teléfono al colgar [10:74]. З наведених прикладів бачимо, що слово *chasquido* має значення *тріскіт, хлопання, хрускіт*, що походить від таких звуків, як *тріск, хлопок, хрусь*.

Висновки. Згідно нашого дослідження звуконаслідування являють собою особливу зацікавленість для лінгвістики та, зокрема, семіотики. На відміну від більшості мовних одиниць, звуконаслідування є іконічними знаками (тобто знаки, які безпосередньо відтворюють істотні ознаки об'єкта). Звуконаслідування володіють прямою подібністю зі звуками зовнішнього світу, і це їх робить незвичними. Досліджуючи

практичне значення на основі іспанських творів, ми виявили, що звуконаслідування, які виникли внаслідок імітації звуків тварин, мають різне оформлення. Але при зовнішній своїй несхожості вони мають декілька однакових звуків. Також можна стверджувати, що кожна мова по-своєму освоює звучання зовнішнього світу, звуконаслідування різних мов не співпадають одне з одним, хоча нерідко володіють схожістю. Розглянувши приклади звуконаслідувань в текстах іспанських письменників, ми дійшли висновків, що звуки створювані людиною та її діями, є найбільш поширеними, оскільки вони частіше за все зустрічаються.

Перспективи дослідження ми вбачаємо в подальшому вивченні феномену звуконаслідування в іспанських текстах художніх творів. Також перспективи дослідження звуконаслідувальних слів вбачаються в типологічному дослідженні цієї проблеми на матеріалі різних мов. Результати дослідження є певним внеском до теорії ономотопії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавлев А. П. Звук и смысл / Александр Павлович Журавлев : [учебн. изд.]. – М. : Просвещение, 1991. – 160 с. 2. Тихонов А. Н. Междометия и звукоподражания – слова? / Александр Николаевич Тихонов. – [5-е изд.]. – М. : Наука, 1981. – С. 72–77. 3. Булаховский Л. А. Нариси з загального мовознавства / Леонид Арсеньевич Булаховский – К., 1975. – 318 с. 4. Шляхова С. С. Тень смысла в звуке: введение в русскую фоносемантику / Светлана Сергеевна Шляхова. – Пермь : Пермск. гос. пед. ун-т, 2003. – 216 с. 5. Горохова Л. А. О некоторых закономерностях перевода ономотопов в зависимости от функции, выполняемой ими в тексте / Людмила Анатольевна Горохова // Лингвистика. Перевод, межкультурная коммуникация. – Вып. 2. – Пятигорск : ПГЛУ, 2000. – С. 95–120. 6. Мельник І. Фонетична структура ономотопей української мови як відображення визначальних рис її артикуляційної бази / Ірина Мельник // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць / відп. ред. Олександр Іванович Чередниченко. – Вип. 9 – К. : Видав.-поліграф. центр “Київський університет” , 2003. – С. 185–188.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Galdós B. P. Doña Perfecta / Benito Pérez Galdós. – España, 1876. – 486 p. 8. Cercas J. Soledad de salamina / Javier Cercas. – Barcelona, 2001. – 128 p. 9. Cercas J. La velocidad de la luz / Javier Cercas. – Barcelona : Tusquets, 2005. – 305 p. 10. Quiroga H. Cuentos de amor, de locura y de muerte / Horacio Quiroga. – М. : Айрис-пресс, 2008. – 256 с. 11. Montero R. La loca de la casa / Rosa Montero. – Madrid : Santillana Ediciones Generales. – 2003. – 103 p.